

ключенням кількох районів: Балтського, Савранського, Березівського, Біляївського та Овідіопольського районів.

Зона розселення болгар в Одеській області майже повністю обмежується Буджаком. За його межами невеликі групи болгар історично мешкають лише у трьох районах (Великомихайлівський, Іванівський, Комінтернівський), утворюючи витягнуту з північного заходу на південний схід смугу. Та й на теренах Буджаку нечисленними є компактні болгарські поселення в Саратському, Татарбунарському, Кілійському районах, а у Білгород-Дністровському районі їх взагалі нема. Знаходячись у іноетнічному середовищі, болгарі найчастіше розселяються компактними громадами, що дозволяє їм у значній мірі зберегти традиційну культуру.

Найбільш “болгарськими” районами Одеської області є Арцизький, Болградський, Ізмаїльський, Ренійський, Тарутинський. У цих районах болгарі складають помітний відсоток не лише серед сільського, а також і серед міського населення (наприклад, у місті Болград – 42,7%, в смт. Тарутино – 43,3%, в смт. Суворово Ізмаїльського району – 76,5%). У Болградському районі більш ніж половина сіл є моноетнічними болгарськими анклавом (57,1%). Великою є чисельність болгар і в поліетнічних населених пунктах вказаних районів, причому зазвичай болгарська громада в межах такого поселення навіть територіально намагається триматись дещо відокремлено від інших.

Зона розселення гагаузів у Буджаку в цілому співпадає з областю розповсюдження болгар. У містах та селищах міського типу гагаузів дуже мало, лише у смт. Серпнєве та смт. Березино Тарутинського району їх кількість є більш-менш значною (відповідно 28,5% та 9,8%). Основна маса гагаузів мешкає у Болградському та Ренійському районах, де існують моноетнічні гагаузські поселення. Гагаузські громади тримаються відокремлено навіть від близьких до них за культурою болгар, незважаючи на велику кількість змішаних болгаро-гагаузських поселень на теренах досліджуваного регіону, у яких тим не менш існують окремі болгарські та гагаузські квартали (наприклад, с. Червоноармійське Болградського району, дослідження в якому проводились нами у складі експедиції ОДУ).

Таким чином, використання математичних методів при аналізові статистичних даних дозволяє зробити певні узагальнення. Різниця простежується не тільки на рівні мікрорегіонів, але й у характері розповсюдження народів на всьому терені, що розглядається. Вищенаведені дані фіксують той факт, що поліетнічність Одеської області поступово наростає з північного сходу на південний захід, помітно посилюючись у прикордонній смузі та у Буджаку, який історично є своєрідним “етнічним котлом”, коридором, яким проходили шляхи етнічних міграцій за трьома основними напрямками – східному (з євразійського степу), північно-західному (зі східно-європейських лісостепових областей) та південно-західному (з Балкан). Якщо північно-східні райони Одеської області в цілому можна вважати українськими, то область у зоні кордону України з Молдовою є ареалом українсько-молдавської етнокультурної взаємодії, а чорноморське узбережжя – зоною активних українсько-російських контактів. На теренах Буджаку дисперсне розселення багатьох етносів призводить до значної складності етнічних процесів, які неможливо однозначно розділити на прості складові. Процеси асиміляції були взаємними та двобічними, тож провести чіткі межі стає неможливим. Отримана строката картина ще раз свідчить, що Одеська область є маргіальною зоною, в якій тісно взаємодіють різні етнічні групи. При цьому в умовах постійних контактів відбувається взаємопроникнення культур, однак місцями зберігаються також ізольовані ареали. В цілому населення краю розташовано нерівномірно і райони сильно відрізняються один від одного за етнічним складом.

Література

1. Берг Л.С. Население Бессарабии: этнографический состав и численность (С 10-верстной этнограф. картой) // Труды комиссии по изучению племенного состава населения России. – Ч.6. – Петроград, 1923. – 59 с.
2. Бутович В.Н. Материалы для этнографической карты Бессарабской губернии. – Киев, 1916.
3. Зашук А.И. Этнография Бессарабской области // ЗООИД. – Т.5. – Одесса: Городская типография, 1863. – С.491-588.
4. Корнилович С.И. Статистическое описание Бессарабии собственно так называемой или Буджака с приложением генерального плана его края. – Аккерман, 1899.
5. Свиньин П. Описание Бессарабской области // ЗООИД. – Т.6. – Одесса, 1867. – С.175-320.
6. Сергійчук В. Етнічні межі і кордони України: південь // Наука і суспільство. – 1993. – №3-4. – С.10-15.
7. Скальковский А.А. Опыт статистического описания Новороссійскаго края. – Ч.1. География, этнография и народосчисление Новороссійскаго края. – Одесса: въ типографіи Л. Нитче, 1850. – 336 с.

Дудушкина С.В.

КРЫМСКИЙ ФАКТОР В СТАНОВЛЕНИИ ОБЩЕСТВЕННОГО ИДЕАЛА Л.УКРАИНКИ

В последние 20 лет активизировалось изучение творческого наследия выдающейся украинской поэтессы, оригинального мыслителя – Ларисы Петровны Косач (1871–1913), вошедшей в историю отечественной и мировой литературы под псевдонимом Леся Украинка. Обращение к ее творчеству приобрело заметный размах как за рубежом, так и в самой Украине. Оживление интереса к классику украинской литературы за рубежом было вызвано теми революционными изменениями, которые произошли после распада СССР в бывших союзных республиках, включая Украину. Ученые и общественные деятели Европы стремились заново прочитать, осмыслить историю и культуру Украины, в том числе творчество Леси Украинки. Это особенно относится к представителям украинской диаспоры, обосновавшейся в Канаде, Великобритании, США, Германии и других странах (П. Одарченко, Л. Онишкевич, М. Тарнавская и другие).

Появление большого количества работ современных отечественных исследований о Лесе Украинке вызвано очевидной необходимостью существенного пересмотра выводов советского литературоведения. Как известно, филологи советской Украины стремились разглядеть в произведениях Леси Украинки неуклонное приближение к марксистским взглядам на общественное развитие, либо прямо элементы таких взглядов. Безусловно, это, с одной стороны, модернизировало позиции талантливой украинской поэтессы, а с другой – нарушало принцип историзма, формально признаваемой советской историографией.

Многие работы советских авторов (О. Бабышкин, В. Иваненко, Л. Мищенко, О. Билецкий, В. Курашова и др.) настойчиво проводили мысль о том, что Леся Украинка уже с 1890-х годов постепенно осваивала труды основоположников марксизма и все активнее участвовала в работе социал-демократических организаций Украины, с чем согласиться без серьезных оговорок, конечно, нельзя.

В связи с этим, следует коротко остановиться на проблеме общественного идеала Леси Украинки в трактовке предшествующей историографии. В первых откликах на идейное содержание поэзии Леси Украинки, исходившие от известных интеллектуалов Украины конца XIX – начала XX века И. Франко, М. Павлыка, С. Ефремова, М. Грушевского и других подчеркивалась приверженность высоким духовным ценностям, гражданственность, патриотизм, национальная направленность ее поэзии. Позднее, в связи с утверждением в Украине советской власти и марксистской идеологии и методологии, отечественные филологи, историки, философы приступили к поиску в творчестве Леси Украинки убедительных доказательств признания ею правоты исторического материализма и «пролетарского дела». Тем самым достижения дореволюционной науки были незаслуженно отвергнуты и заменены в значительной степени поверхностными, а то и прямо фальсифицированными выводами.

Начало XXI века в украинской гуманитаристике ознаменовано стремлением нового поколения исследователей более углубленно изучить творческое наследие Леси Украинки с применением новейших теоретических принципов (М.М. Шимчишин, Л.Д. Чикур, М. Кармазина, С. Павлычко, И.П. Бетко, В. Гуменюк, А. Бычко и др.) [17;16;8;3 и др.]. Они справедливо акцентировали внимание на синтезе в творчестве зрелой Леси Украинки национальных и общечеловеческих ценностей, ее обращении к нетленным духовно-культурным приобретениям человечества.

Однако, лишь немногие авторы (О. Бабышкин, С. Кочерга, В. Панченко и др.) [1;10;14 и др.], посвятили свои разработки как пребыванию Леси Украинки в городах Крыма, так и влиянию крымских впечатлений на ее мировоззрение и творчество. В частности, предшествующие авторы недостаточно уделили внимание влиянию крымского фактора на становление социального и художественного мировоззрения Леси Украинки, в том числе и на изменения в ее общественном идеале, которые произошли под влиянием многих месяцев жизни в Евпатории, Ялте и других городах.

На рубеже XIX–XX веков под влиянием ускоренного процесса развития буржуазного общества в Российской империи в целом, и в Украине в частности, обострились социальные противоречия, и на повестку дня общественной мысли вышел вопрос о характере и специфике дальнейшего социального развития. В произведениях писателей и мыслителей (Ф. Достоевский, Н. Чернышевский, Н. Михайловский, Л. Толстой, А. Чехов, Н. Бердяев, П. Новгородцев и др.) с особой остротой обозначились поиски соответствующего эпохе общественного идеала. В одной из крайне немногих специальных работ об общественном идеале, написанной в начале XX века прогрессивным философом П.И. Новгородцевым, говорилось: в общественном идеале «прежняя общественная философия видела свой высший предел, на этом она утверждала силу своих предсказаний и твердость надежд» [13]. Представители украинской литературы и украинской общественной мысли, естественно не остались в стороне от этого общего движения. В полной мере это относится и к Л. Украинке. Она развивала идейные достижения таких видных деятелей украинской общественной мысли классической литературы, как П. Мирный, М. Коцюбинский, И. Франко, М. Драгоманов, П. Грабовский и др. В их произведениях блестяще воплотились идеи социальной справедливости, добра, красоты, подверглась суровой критике капиталистическая действительность, искажавшая благородные основы человеческой личности. Продолжая эту линию украинской реалистической литературы, Леся Украинка стремилась найти собственный путь в деле служения Украине и ее многострадальному народу. Несомненно, это потребовало от нее, как и от ее отечественных предшественников четко определиться с представлением об оптимальном устройстве общественной жизни.

С первых своих произведений, написанных еще в ранние годы, Леся Украинка, преодолев неизбежную подражательность, уже в 17–18 лет избирает для своих произведений высокие гражданские мотивы. Это прослеживается в таких произведениях, как «Жалібний марш» (1888), «На роковини Шевченка» (1889), «Завітання» (1888), «Співець» (1889), «Чого то часами, як сяду за діло» (1888), «Мій шлях» (1889), «Contra spem spero!» (1890) и других. До своей поездки в Крым юная Леся Украинка, несомненно, находилась в напряженном поиске тех идей и мыслей, которые были в состоянии придать ее стихотворениям высокое гражданское звучание. Цель поэзии Леси Украинки – при помощи своего вдохновенного слова добиться создания благоприятных условий для свободного развития человека, своего народа и Украины в целом. Обращаясь к ее наследию 1880–1890 гг., мы убеждаемся, что она целеустремленно старалась обрести наиболее адекватный эпохе и собственным устремлениям идеал человеческой личности и общества.

Первая встреча Леси Украинки с морем произошла в 1888 году во время ее поездки в Акерман. Под впечатлением от этой поездки она создала известный цикл стихотворений «Подорож до моря». В нем наряду с проникновенными и пронизанными искренним патриотизмом картинами родной Вольни, мы встречаем совершенно неведомые в прежних стихотворениях Леси мотивы, навеянные морскими впечатлениями. Главное, что обращает на себя внимание, – это невольное соединение национальных и общечеловеческих мотивов. Причем, вполне очевидно, что национальные чувства получают от данного соединения более глубокое развитие и обогащение. Море, как уникальное природное явление, рождало в Лесе Украинке чувство не испытанной ранее свободы, простора, человеческого достоинства, красоты, а главное, конкретизировало ее представления об общественном идеале. Все это еще не вылилось в законченные

формы, а представляло собой изложенные на бумаге в небольшом количестве строф яркие впечатления о пусты и нереальном, но все-таки „земном рае”.

Море, море! Без краю просторе,

Руху повне і разом спокою!
Забуваю і щастя, і горе –
Все наземне, – з’єднатись з тобою
Я жадаю на час, на годину,
Щоб не бачить нічого на світі,
Тільки бачить осяйну долину
І губитись в прозорій блакиті!

Покидая Акерман после краткого пребывания, Леся Украинка в одном из стихотворений выражала глубокое сожаление о том, что скоро ее снова обступит жалкая будничность и жизнь, преисполненная горем. Она писала:

Прощай, синє море,
Безкрає, просторе, –
Ви, горді, вільні хвили! [15, с. 54,57]

Несмотря на явные идейные приобретения, после первой встречи с морской стихией, Леся Украинка, однако, сознавала неотчетливость, незавершенность своей мечты о лучшем будущем для украинского народа. В стихотворении «Завітання» она, в частности писала:

Людська недоля будила не розпач в мені, а бажання
Кращої долі, яснішої, - той ідеал мені сяяв
В погляді яснім, і серце за ним поривалося линуць.
Він подивився на мене журливо – і серцем я вчула,
Що у небесні простори не сила моя ще полинуть... [15, с. 57]

В самом начале своего приезда в Крым на лечение поэтесса пыталась обобщить собственное понимание совершенного общественного устройства. В 1890 году в одном из стихотворений она отмечала:

Коли втомлюся я життям щоденним,
Щоденним лихом, що навколо бачу,
Тоді я думку шлю в світа далекі,
Блукає погляд мій в країні мрії.
Що бачу я в далекому просторі?

Леся Украинка представила себе, как в будущем какой-то старик рассказывает внукам о своей тяжелой прошлой жизни: „Про давнину справдешні байки править./ Про те, що діялось на нашім світі.” В этом своего рода программном произведении юная Леся Украинка подвергла критике окружающую ее жизнь. Ту жизнь, в которой один народ беспощадно эксплуатировал другой, где половина человеческого рода не называлась людьми, где ничего не было известно о свободе слова, где шел войной брат на брата, где патриотизмом называлась ненависть к чужестранцам, где богатством считали награбленные имущества, где правом считали деспотическое своеволие. Фактически Леся Украинка в цитированном отрывке дает легко узнаваемый образ капиталистической России и Украины. Особенно стоит отметить, что автор в качестве наиболее приемлемого противодействия людским страданиям избирает, среди прочих, и христианскую заповедь любви к ближнему:

Загинув би напевно люд нещасний,
Якби погасла та маленька іскра
Любові братньої, що між людми
У деяких серцях горіла тихо.

Во время беседы с внуками в глазах деда светилась «туга идеалу». Один из мальчиков сидел, задумавшись над услышанным, и дедушка его спросил, о чем он думает; тот ответил, что он видит „ в просторі ...країну/ Осяйну, неначе світло идеалу,/ Неначе світло правди... о дідусю!/ В нас на землі нема такого раю!

Питаєш ти, що бачу я в просторі?
Прийдешність бачу я, віки потонні!” [15, с. 96 –98]

Таким образом, 19-летняя Леся Украинка, отрицая антигуманность и бездуховность буржуазного общества ее времени, вдохновлялась утопическим идеалом, сознавая его неосуществимость в реальности. Тем не менее, нужно отметить, что в изложении украинской поэтессы мы различаем многие черты достижений европейской цивилизации, восторжествовавшие много десятилетий после ее кончины.

О. Бабьшин, С.Кочерга и другие исследователи, в частности краеведы Крыма, в книгах, статьях, выступлениях на конференциях детально раскрыли страницы жизни и деятельности Леси Украинки в Крыму. Наша задача состоит в другом – не повторяя сделанного ранее, остановиться кратко на идейном значении крымских впечатлений в творчестве украинской поэтессы.

Первые месяц-два тяжело больная Леся Украинка посвятила обременительным процедурам грязелечения в Саках, что, понятно, не способствовало творчеству [9, с. 23;7, с. 9].

Вспоминая свой первый крымский этап, Леся Украинка в цикле «Кримські спогади» писала в 1891 году, что она на протяжении нескольких месяцев жизни в Крыму « не була щаслива й на годину». Однако личные физические страдания не заслонили для нее уникальной красоты полуострова. Поэтому она сочла необходимым после приведенных горьких слов как бы извиниться перед Крымом:

Та я за те докірливого слова
Тобі не кину , сторона прекрасна!
Не винна ти, що я не маю долі,
Не винна ти, що я така нещасна! [15, с. 108]

О глубоком впечатлении, произведенном на Лесю Украинку Крымом, свидетельствует стихотворение

«Байдары» (1891). Направляясь из Севастополя в Ялту, она, въезжая на Южный берег Крыма через Байдарские ворота, была буквально поражена открывавшейся перед ней картиной. Ничего подобного ранее ей не приходилось видеть:

Немов заслона впала і відкрила
Натури дивні, красні дари,
Що досі від людських очей ховались.

Несомненно, что крымский неповторимый пейзаж и в это мгновение и, очевидно, позднее стал символом идеала красоты, свободы и возможности достижения земного блаженства. Поэтому из ее уст и вырвались эти удивительные строки:

Щоб тут жити, треба мати крила!
Вже люди, певне, від тієї пори
Тут не живуть, як з раєм попрощались.

Чи се той світ, загублений, тасмний.
Забутий незабутній рай наземний,
Що так давно шукають наші мрії? [15, с. 115; 1, с. 24]

В «Кримських спогадах» Леся Украинка конкретизировала значение крымских впечатлений на ее мировосприятие. В стихотворениях „Тиша морська”, „Грай, моя пісню!”, „Безсонна ніч”, „На човні” и других автор использовала эти впечатления для осмысления проблем реальной действительности. Основным средством такого осмысления стало для Леси Украинки сравнение пороков общественной жизни с уточненным, благодаря крымским ощущениям, общественным идеалом. Неслучайно в стихотворении „Негода”, написанном в Евпатории в 1891 году, автор, описывая шторм на Черном море поздним вечером, призывает морскую стихию, которая в данном случае выступает для нее в роли карающей руки, иначе говоря, представителя общественного идеала, разом покончить с невзгодами земного бытия:

Сильне море! Зберися на силі!
Ти потужне, нема тобі впину, –
Розжени свої буйні хвилі,
Затопи сю нещасну країну! [15, с. 113]

Однако столь пессимистический взгляд на современную ей действительность не привел Лесю Украинку к безнадежности и отчаянию. Наоборот, поездки в Крым убедили Лесю Украинку не только в резкой противоположности социального идеала и действительности, но и укрепили ее в вере в человеческую силу и возможности противостоять разрушительной социально-политической стихии. Тяжелая болезнь научила Лесю Украинку как преодолевать страдания, так и воспевать мужество и стойкость в человеческом отношении к жизни. Именно эта черта лирики Леси Украинки чрезвычайно высоко ценилась многими украинскими мыслителями конца XIX – начала XX века.

С.А.Ефремов в „Історії українського письменства”, уделяя особое внимание именно гражданственности творчества Леси Украинки, заметил: „...Леся Українка лишається, проте, найсучаснішим з наших письменників, справжнім „поетом під час облоги” – співцем того лютого часу, що так яскраво з її творів позирає. Вміла вона дошкулити ворога своїм дужим словом, вдихнути бадьорість і волю до активності й діла у своїх; та вміла ж і просто зачепити натхненною піснею щоденні струни в душі людській” [6, с. 406].

Главное место в гражданской лирике и вообще во всем творчестве Леси Украинки занимала проблема национального угнетения украинского народа, его стремления к свободе и независимому существованию. Украинская идея особенно четко проведена в стихотворении „Мрії” [15, с. 202], написанном в Ялте в 1897 году.

В существующей исторической и филологической литературе немало места уделялось причастности Леси Украинки к марксистской идеологии и социал-демократическому движению. Так, О.К.Бабышкин писал: « Герой поезії Лесі Українки – її ровесник, ровесник тих борців, що підняли над світом червоний прапор соціалістичної революції. Це покоління, що породило Володимира Ілліча Леніна... Ці люди були близькі і рідні поетесі, вона взяла участь в перших соціал-демократичних організаціях, з яких утворилася РСДРП” [2, с. 10].

С этим выводом известного украинского исследователя в полной мере согласиться трудно, поскольку, с нашей точки зрения, Леся Украинка, конечно, находилась под влиянием социалистических идей, как и многие представители украинской интеллигенции той эпохи. Но для них главное в социализме – это идея социальной справедливости, равенства и свободы. В определенной степени подобное восприятие социалистической идеологии превращало ее в утопическую систему воззрений. Как известно, Леся Украинка приобщилась к социалистической идеологии под влиянием участников первых социал-демократических организаций в Украине С.К. Мержинского и П.Л. Тучапского. По свидетельству товарищей революционеров, Мержинский был „ революционером-романтиком, горячий, пылкой натурой, исполненной альтруизма, горячей любви к людям, жаждущей подвига и борьбы. Болезненно впечатлительный, он страдал от всекого проявления насилия и несправедливости ...” [4, с. 14] Сама Леся Украинка, как отмечает современная исследовательница А. Дибя, старалась быть самостоятельной и независимой в отношении к каким-либо идеям и учениям, что относится в равной мере и к марксизму [5, с. 17]. Поэтому представляется недостаточно обоснованным причисление Леси Украинки к приверженцам – пусть недостаточно последовательным – российского варианта социал-демократизма. Как справедливо заметила М.М.Кармазина, отличительной чертой „ ... українських прихильників соціалізму був різний ступінь глибини їхньої соціалістичної симпатії, а крім того, різними були й іпостасі соціалізму, що викликали ці симпатії. На українських теренах зіткнулися й конкурували російський варіант марксизму й драгоманівський соціалізм” [8, с. 289] Поэтому можно предположить, что социалистические убеждения Леси Украинки были ближе к общественно-политической концепции М.П. Драгоманова, чем „Манифесту Ком-

мунистической партии” или программным документам российских социал-демократов. В частности, В. Гуменюк вполне обоснованно писал о том, что Лесю Украинку „вкрай непокоїть нехтування етичними принципами, яке вона спостерігає у соціал-демократичному середовищі” [3, с. 22].

Таким образом, пребывание Леси Украинки в Крыму содействовало становлению и детализации ее общественного идеала, утверждению ее на позициях общечеловеческих ценностей, упрочении ее веры в возможности человеческой личности противостоять всяческим проявлениям социального зла. В конечном итоге такой общественный идеал укреплял в ней стремление к активному участию в общественно-политической и национально-культурной жизни Украины.

Литература

1. Бабышкин О. Леся Украинка в Крыму. – Симферополь: Крымиздат, 1956. – 105 с.
2. Бабышкин О.К. Леся Українка/Українка Леся. Твори: У 10 т. – К.: Держ. вид-во худож. літ., 1963. – Т. 1.
3. Гуменюк В. Шлях до „Одержимої”. Творче становлення Лесі Українки-драматурга. – Симферополь: „Таврія”, 2002. – 232 с.
4. Дейч А. Леся Украинка, ее мемуаристы и критики // Леся Украинка в воспоминаниях современников. – М.: Из-во «Худ. лит-ра», 1971. – 511 с.
5. Диба А. Сподвижники: Леся Українка у колі соціал-демократів. – К.: Основні цінності, 2003. – 173 с.
6. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1991.
7. Іваненко В.Г. Крим у житті і творчості Лесі Українки. // Українка Леся. Кримські спогади: Вірші, поеми, проза, листи. – Симферополь: „Таврія”, 1986. – 303 с.
8. Кармазіна М. Леся Українка. – К.: Видавничий дім „Альтернатива”, 2003. – 416 с.
9. Кочерга С. Іфігенія в Тавриді. Сторінки кримського літопису Лесі Українки. Нарис. – Симферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 1998. – 112 с.
10. Кочерга С. Леся Украинка и Александр Олесь: неизвестная встреча // III Дмитриевские чтения. История Южного берега Крыма: Факты, документы, коллекции, литературоведение, мемуары (Сборник научных трудов). – Симферополь: Таврия-Плюс, 1999. – 118 с.
11. Кочерга С. Леся Украинка: Новый ракурс (Ялтинские письма в парижском архиве Леси Украинки) // VII Дмитриевские чтения. История Южного берега Крыма: Факты, документы, коллекции, литературоведение, мемуары (Сборник научных трудов). – Симферополь: Таврия-Плюс, 2004. – 164 с.
12. Мищенко Л.И. Леся Украинка: Пособие для учителей. – К.: Радянська школа, 1986. – 303 с.
13. Новгородцев П.И. Об общественном идеале.
14. Панченко В. Під сонцем Криму, під сліпучим оком...//Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях й колегіумах. – 2001. – №6. – С.21–28.
15. Українка Л. Твори: У 10 т. – К.: Держ. вид-во худож. літ.-ри, 1963. – Т. 1. – 624 с.
16. Чижур Л.Д. Національне й загальнолюдське в естетичній інтерпретації Лесі Українки (на матеріалах ліричних творів). Автореф. дис...к. філол. наук. – Одеса, 2000.
17. Шимчишин М.М. Особливості й особливості рецепції творчості Лесі Українки в англоязычному світі (Великобританія, Канада, США). Автореф. дис...к. філол. наук. – К., 2000.

Зінченко О.В.

РОСІЙСЬКІ ДЕРЖАВНІ РАДНИКИ І “ПРОГРЕСИВНИЙ БЛОК” (серпень 1915 – лютий 1917).

Актуальність дослідження витікає зі ступеню висвітленості порушеної проблеми, її важливості у перелігу подій напередодні падіння монархії в Росії та особливостей історіографії. “Утворення і доля прогресивного блоку, підкреслював у спогадах П.Н. Милоков, – складає, певна річ, окремий епізод в історії розвитку передреволюційних настроїв. Його політичне значення полягає в останній спробі знайти мирний вихід з положення, що з кожним днем все більше грізнішало. Застосований для цього засіб полягав у створенні, у межах законодавчих установ, більшості народного представництва, яка взяла б у свої руки керівництво подальшими подіями” [1, с.176 – 177]. **Мета статті** – виявити роль державних радників у створенні парламентського “прогресивного блоку”, опрацюванні й ухвалі його програмних постанов та спробах втілити їх в життя. **Головне завдання** пов’язане з детальним аналізом програми і декларацій “прогресивного блоку”, окремих заяв державних радників, матеріалів засідань “блоку”, законодавчих актів, архівних матеріалів та інших джерел.

В історичній літературі неодноразово зазначалось, що як в період функціонування в Російській імперії двопалатного народного представництва на початку ХХ ст., так і за радянських часів, історики приділяли певної уваги Державній думі і майже зовсім не цікавились Державною радою. Таке твердження цілком стосується і питання про участь державних радників у створенні та діяльності парламентського “прогресивного блоку”. До останнього входили шість фракцій Державної думи (кадети, центристи, ліві октябристи, земці-октябристи, прогресисти, прогресивні націоналісти) та три фракції Державної ради (центристи, академісти, позапартійні). Проте в історичній літературі “прогресивний блок” розглядався, як думське об’єднання, а причетність до нього державних радників замовчувалась чи згадувалась лише побіжно. Так, А.Г. Шляпников у своїх спогадах писав про “прогресивний блок” Державної думи” [26, с.278, 284]. Вказана тенденція була властивою радянській історіографії 30 – 70 років ХХ ст., зокрема, як невеликим журнальним статтям [1, 8], так і монографіям, що були спеціально присвячені проблемам “прогресивного блоку” [7, 18] або зачіпали їх побіжно [5, 25]. Не уникала такої тенденції і емігрантська література [11, 13]. Отже, виникає потреба у встановленні історичної істини. Мета статті – визначити внесок державних радників у створення “прогресивного блоку”, опрацювання та ухвалу його програми та у спробі втілити останню в життя. Головне завдання дослідження пов’язане з детальним аналізом програми блоку, змісту його засі-